

Scientific journal
PHYSICAL AND MATHEMATICAL EDUCATION
Has been issued since 2013.

ISSN 2413-158X (online)
ISSN 2413-1571 (print)

Науковий журнал
ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНА ОСВІТА
Видається з 2013.

<http://fmo-journal.fizmatsspu.sumy.ua/>

Корж-Усенко Л. В., Хворостіна Ю.В. Про тьюторство як інструмент формування індивідуальних освітніх траєкторій у професійній підготовці фахівця. Фізико-математична освіта. 2018. Випуск 1(15), частина 2. С. 89-92.

Korzh-Usenko L., Khvorostina Yu. About tutoring as a tool for the formation of individual educational trajectories in the professional training of a specialist. Physical and Mathematical Education. 2018. Issue 1(15), part 2. P. 89-92.

Л.В. Корж-Усенко

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка
korzhusenko.lv.73@gmail.com

Ю.В. Хворостіна

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка
y-y-y@fizmatsspu.sumy.ua

ПРО ТЬЮТОРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСВІТНІХ ТРАЄКТОРІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦЯ

Анотація. В сучасних умовах однією з актуальних проблем системи вищої освіти є забезпечення індивідуальних освітніх траєкторій кожному студенту. Одним із шляхів вирішення поставлених проблем може стати проектування індивідуальної освітньої траєкторії студентів в освітньому процесі. Показано, що проектування індивідуальних освітніх траєкторій – тривалий процес, що охоплює всі роки навчання у ЗВО, який розгортається в логіці образотворчого процесу в цілому, котрий може бути представлений у вигляді послідовних етапів: пошуковий (теоретичний), моделюючий (методологічний), операційно-діяльнісний (технологічний), контрольний (рефлексивний) і перетворюючий (стратегічний). Зроблений висновок, що тьюторство це інструмент формування індивідуальних освітніх траєкторій у професійній підготовці фахівця.

Ключові слова: тьюторство, індивідуальні освітні траєкторії, професійна підготовка фахівця.

У межах сучасного освітнього процесу індивідуалізація навчання передбачає орієнтацію викладачів і освітнього середовища в цілому на індивідуальні психологічні, когнітивні і фізіологічні особливості студентів. При цьому студент набуває все більшої самостійності в організації своєї освітньої діяльності у закладі вищої освіти (ЗВО), а перед університетом стоїть завдання забезпечити особистісні запити студентів і надати максимум освітніх послуг. Таке завдання на рівні університету неможливе без залучення тьюторства як інституту, що покликаний у відповідності до індивідуальних запитів кожної особи, що здобуває вищу освіту, надати максимальну підтримку у виборі освітньої траєкторії для реалізації себе у соціумі.

Відомо багато варіантів визначення слова «тьютор». Наприклад, переклад з англійської мови звучить наступним чином: tutor – наставник, домашній учитель, репетитор, опікун. За словника термінології в системі додаткової професійної освіти тьютор – особа, викладач, який полегшує процес навчання і завданням якого є бути наставником своїх вихованців [1].

У монографії С. Щеннікова [7] «тьютор» розглядається як викладач-консультант, фахівець у галузі організації освіти та самоосвіти. На тьютора покладається відповідальність за ведення цілісного освітнього модуля, організацію групової та індивідуальної роботи зі студентами. До завдань тьютора належать:

- методична підготовка та проведення групових занять-практикумів (тьюторіалів);
- допомога у виконанні атестаційних робіт, їх перевірка й оцінювання;
- консультації та інші форми психологічної й педагогічної підтримки студентів;
- індивідуальна допомога у вирішенні академічних або особистих проблем, пов'язаних з навчанням;
- професійна орієнтація та консультування з питань кар'єри.

Актуальні ролі тьютора – дидактичні, організаційні, маркетингові, консультаційні, лідерські [6].

Сучасна педагогіка розглядає тьюторство як універсальну технологію, спрямовану на індивідуалізацію навчання. Використання тьюторських технологій у процесі навчання дозволяє:

- актуалізувати і розширювати межі професійної діяльності, формувати професійні компетентності, які зумовлені практикою на базі суб'єктного досвіду;
- проводити аналіз освітніх та інших ресурсів навчального закладу для побудови нової моделі своєї професійної діяльності.

Підсумком спільної роботи педагога-тьютора і студента стає розробка індивідуального або групового маршруту, який складається з [6]:

- інваріантних компонентів, що обов'язкові для всіх студентів;
- варіативних компонентів, вибір яких обумовлений рівнем сформованості професійно-ціннісних орієнтацій студентів.

Тьюторство забезпечує диференціацію та індивідуалізацію освіти за рахунок зміни структури, змісту, технологій і організації освітнього процесу. Тьютор, вибудовуючи певну послідовність елементів навчальної діяльності кожного студента у відповідності до його здібностей, можливостей, мотивації, інтересів, здійснює координаційну, організаційну, консультативну діяльність і впливає на формуванні індивідуальних освітніх траєкторій, що у сучасних умовах є однією з актуальних проблем системи вищої освіти.

Індивідуалізація процесу навчання надає осмисленість навчальних дій за рахунок можливості вибору того чи іншого типу дії, привнесення особистих смислів в освітній процес, а також формулювання власного освітнього замовлення і бачення своїх освітніх перспектив.

Під індивідуалізацією освітнього процесу в широкому сенсі, з точки зору Т. Ковальової, слід розуміти спосіб забезпечення кожному студенту права і можливості на формування власних освітніх цілей і завдань, своєї освітньої траєкторії [5]. Вибір, вибудовування і реалізація індивідуальної освітньої траєкторії дозволяють студенту розвинути саме ті якості особистості, які затребувані сучасним соціумом.

У своїх роботах Т. Ковальова пропонує два поняття: «індивідуальна освітня програма» і «індивідуальна освітня траєкторія». Перший вона визначає так: «Індивідуальна освітня програма – це програма освітньої та іншої діяльності студента, спрямована на його особистісний, професійний розвиток, розроблена і реалізована тьютором самостійно на основі особистісних, освітніх, професійних інтересів, потреб і запитів» [5]. У ролі тьютора виступає педагог, який супроводжує розробку (побудова) і реалізацію навчаються індивідуальної освітньої програми, що працює з опорою на принцип індивідуалізації освітнього процесу.

Т. Тимошина розглядає поняття «індивідуальна освітня траєкторія» з позицій антропоцентричного і компетентнісного підходів: «Індивідуальна освітня траєкторія студента – це індивідуальний шлях в освіті, який визначається студентом спільно з викладачем, який організовується з урахуванням мотивації, здібностей, психічних, психологічних і фізіологічних особливостей студента, а також соціально-економічних і тимчасових можливостей суб'єкта освітнього процесу [4]. В цьому випадку освітня траєкторія студента визначається через слово «шлях».

Під індивідуальною освітньою траєкторією студента розуміємо індивідуальний шлях в освіті, що вибудовується і реалізований суб'єктом освітнього процесу самостійно при здійсненні тьютором педагогічної підтримки його самовизначення і самореалізації; спрямований на реалізацію індивідуальних устремлень, вироблення життєвих стратегій, формування основ індивідуально-творчого і професійного розвитку особистості студента.

Проектування індивідуальних освітніх траєкторій – тривалий процес, що охоплює всі роки навчання у ЗВО, який розгортається в логіці образотворчого процесу в цілому, котрий може бути представлений у вигляді послідовних етапів (рис. 1): пошуковий (теоретичний), моделюючий (методологічний), операційно-діяльнісний (технологічний), контрольний (рефлексивний) і перетворюючий (стратегічний) [2].

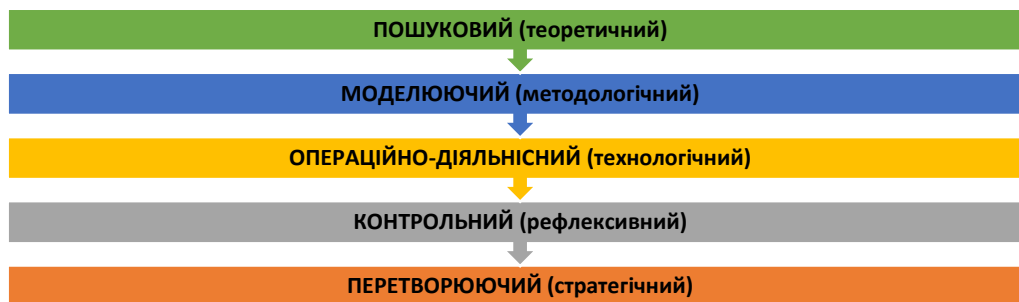

Рис. 1. Етапи педагогічного проектування навчання у ЗВО

Ці етапи характеризуються наступністю за своєю суттю: тривалий новий етап зберігає конструктивні елементи досягнутого на попередньому, збагачує їх і заперечує те, що на новому етапі вичерпало свої творчі можливості. Ця спадкоємність виражається в послідовному вирішенні при переході до нового етапу протиріч між системою цілей, мотивів, домагань особистості і наявними у неї реальними можливостями, між вимогами до особистості та актуальним рівнем її розвитку» [3].

Пошуковий етап – це початок проектної діяльності, в процесі якої відбувається попереднє вивчення навколишньої ситуації: проводяться опитування студентів і викладачів; експрес-діагностики, дискусії з питань організації освітнього процесу та позанавчальної діяльності, вивчення досвіду інших університетів. В ході колективних обговорень використовуються такі прийоми, як мозковий штурм, побудова піраміди проблем; «Баскет-методу», контент-аналіз наукових і професійних текстів і ін. Також дуже важлива діагностика особистісних і професійних якостей студентів, яка виявляє мотивацію навчання, сформованість їх інтелектуальної сфери, спрямованість інтересів тощо. Для цього використовується тестування, різні тренінги, бесіди, дискусії, анкетування.

Не зважаючи на те, що йде процес проектування індивідуальної освітньої траєкторії, на даному етапі доцільно використовувати більшою мірою групові форми освітнього процесу. Це дає студенту можливість порівнювати себе, результати своєї діяльності з іншими і коригувати свої дії; міжособистісні відносини сприяють виникненню почуття захищеності, підтримки з боку товаришів.

Викладач-тьютор на цьому етапі відіграє активну роль: є організатором семінарів з проектування, експертом результатів мікродслідження, консультантом, виступає носієм норм, традицій, вимог, що пред'являються до студентів.

Моделюючий – етап, на якому розробляються модель випускника та інваріант моделі індивідуальної освітньої траєкторії. Цей етап важливий з точки зору ціннісно-сислового самовизначення в проблемному полі проектної діяльності. Йде розробка стратегії і принципів проектування індивідуальної освітньої траєкторії; уточнюються цілі і формулюються задачі проектування; вибираються критерії оцінки.

Для ефективного проектування необхідне вироблення ідеального образу, здатного стати цільовим орієнтиром у освітній діяльності. Тому на цьому етапі важливо розробити «модель випускника», сформувати ідеальний образ фахівця, до досягнення якого кожен студент буде прагнути протягом усіх років навчання.

Працюючи зі студентами як колективним суб'єктом, важливо перевести його учасників в систему відносин кооперації і співробітництва. Для цього використовується серія вправ, ігрових прийомів, орієнтованих, по-перше, на формування ставлення до проблеми як до стимулу для творчих дій, по-друге, на перемикання учасників з позиції протистояння на позицію прийняття різних точок зору, що дозволяють розглядати одну і ту ж проблему з різних сторін.

На основі отриманих умінь проектної діяльності та моделювання студенти приступають до створення проекту власної індивідуальної освітньої траєкторії, де кожен студент виходить зі своїх цілей, завдань, інтересів і потреб. Обов'язковими елементами його є мета, завдання, етапи, види діяльності і передбачувані результати. Форма повинна бути такою, щоб вона передбачала доповнення, зміни, корекцію.

Операційно-діяльнісний етап – найтриваліший за часом і в зв'язку з цим найбільш трудомісткий етап проектування. По суті, він починається тоді, коли студенти включаються в процес проектування – постановка проблеми, аналіз, осмислення, моделювання – це і є початок індивідуальної освітньої траєкторії студента. Важливо при цьому врахувати, що її реалізація передбачає нелінійний процес, тому можливі деякі, уповільнення темпів, зворотний рух, які обумовлені появою нових інтересів, включенням в нові види діяльності і відповідно коригування освітніх траєкторій.

На цьому етапі тьютор-викладач передбачає:

- можливість вибору – поряд з обов'язковими предметами студентам пропонуються курси за вибором;
- міжпредметну координацію, що сприяє виробленню у студентів цілісності уявлень про професійну діяльність;
- різноманітність форм організації освітнього процесу – лекції семінари, тренінги, збори, організаційно-діяльні ігри, консультації, творчі лабораторії, колоквиуми, конференції та ін.;
- використання різних технологій у викладанні дисциплін, що забезпечують облік індивідуальних особливостей студентів (модульно-рейтингова технологія, контекстного, позиційного навчання, розвитку творчого та критичного мислення та ін.);
- впровадження активних методів навчання – ділові ігри, групова робота, дискусії, кейс-метод та ін.;
- самостійну роботу студентів;
- отримання додаткових освітніх послуг;
- впровадження інформаційно-комунікаційних технологій: комп'ютерних навчальних програм, електронних посібників, створення сайтів, форумів з предметів, зустрічі з вченими в режимі online і т.д.;
- адезивне включення студентів в науково-дослідну роботу.

Реалізація індивідуальних освітніх траєкторій відбувається і в позааудиторній діяльності студентів. Тому велике значення надається включенню студентів у різні види соціальної активності: волонтерську діяльність, заняття в творчих колективах, участі в органах студентського самоврядування, громадських студентських об'єднаннях.

Важливо відзначити, що протягом усіх років навчання здійснюється корекція індивідуальних освітніх траєкторій студентів.

Контрольний етап – рефлексія з приводу задуму проекту, його ходу і результатів, презентація остаточних результатів і їх зовнішня експертиза. На цьому етапі проводиться тестування, визначається рівень розвитку особистісних і професійних якостей студентів, здійснюється порівняльний аналіз отриманих результатів з результатами вихідної діагностики.

Формами здійснення контролю є: захист портфоліо, конкурси професійної майстерності, наукові конференції тощо.

Стратегічний етап – народження задуму нового проекту, розробка особистісно-професійних стратегій подальшого розвитку. Це вихід особистості в більш широкий соціальний простір напередодні зміни соціального статусу, що дозволяє сконструювати стратегію подальшого професійного розвитку.

На цьому етапі найбільшу роль відіграє виробнича практика, яка дозволяє перевірити і поглибити в практичній діяльності теоретичні знання. На цьому ж етапі виконується дипломне дослідження, яке носить теоретико-практичну спрямованість і тісно пов'язана з майбутньою професійною діяльністю.

Отже, конкретизація навчальної програми професійної підготовки фахівця проявляється в розробленій індивідуальній освітній траєкторії студента. В ході реалізації індивідуальної освітньої траєкторії студента може відбуватися уточнення окремих складових частин, що включає в себе можливість коригування обраного шляху проходження.

Студент перетворюється в справжнього суб'єкта власного професійного розвитку, вибудовує індивідуальну стратегію свого життєвого успіху.

Отже, тьюторство забезпечує формування індивідуальних освітніх траєкторій за рахунок зміни структури, змісту, технологій і організації освітнього процесу. Тьютор, вибудовуючи певну послідовність елементів навчальної діяльності кожного студента у відповідності до його здібностей, можливостей, мотивації, інтересів, здійснює координаційну, організаційну, консультаційну діяльність. Як правило, діяльність тьютора спрямована на допомогу в адаптації першокурсників, іноземних студентів, соціально незахищених студентів і є інструментом, що сприяє наданню якісної професійної освіти.

Список використаних джерел

1. Беков Х.А. Терминология в системе дополнительного профессионального образования : словарь. М. : ИПК гос-службы, 2001. 107 с.
2. Бережная И.Ф. Технология педагогического проектирования индивидуальных траекторий профессионального развития будущих специалистов в образовательном процессе вуза. Наука и бизнес: пути развития. 2012. № 2(08). С. 42-48.
3. Годник, С.М. Процесс преемственности высшей и средней школы. Воронеж, 1981. 208 с.
4. Ермакова Е.С. (2016). Личностные особенности студентов вуза как основа формирования профессионально важных качеств специалистов. Вестник Ленинградского государственного университета им. А.С. Пушкина, (4-1), 131-141.
5. Ковалева Т.М. и др. Профессия «тьютор». М.: МПГУ, 2012. 245с.
6. Подпльота С. Тьюторський супровід як важливий компонент процесу навчання та виховання в умовах розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology, 2017. Vol. 5. No. 3. pp. 84-91.
7. Щенников С.А Открытое дистанционное образование. М. : Наука, 2002. 527 с.

References

1. Bekov H.A. Terminologija v sisteme dopolnitel'nogo professional'nogo ob-razovanija : slovar'. M. : IPK gos-sluzhby, 2001. 107 s.
2. Berezhnaja I.F. Tehnologija pedagogicheskogo proektirovanija individual'nyh traektorij professional'nogo razvitija budushhih specialistov v obrazovatel'nom processe vuza. Nauka i biznes: puti razvitija. 2012. № 2(08). S. 42-48.
3. Godnik, S.M. Process preemstvennosti vysshej i srednej shkoly. Voronezh, 1981. 208 s.
4. Ermakova E.S. (2016). Lichnostnye osobennosti studentov vuza kak osnova formirovanija professional'no vazhnyh kachestv specialistov. Vestnik Leningradskogo gosudarstvennogo universiteta im. A.S. Pushkina, (4-1), 131-141.
5. Kovaleva T.M. i dr. Professija «t'jutor». M.: MPGU, 2012. 245s.
6. Podplota S. Tiutorskyi suprovid yak vazhlyvyi komponent protsesu navchannia ta vykhovannia v umovakh rozvytku informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii. Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology, 2017. Vol. 5. No. 3. pp. 84-91.
7. Shhennikov S.A Otkrytoe distancionnoe obrazovanie. M. : Nauka, 2002. 527 s.

**ABOUT TUTORING AS A TOOL FOR THE FORMATION OF INDIVIDUAL EDUCATIONAL TRAJECTORIES
IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF A SPECIALIST**

Korzh-Usenko L., Khvorostina Yu.

Makarenko Sumy State Pedagogical University, Ukraine

Abstract. *Abstract. In today's context, one of the pressing problems of the higher education system is the provision of individual educational trajectories to each student. One way to solve these problems can be to design an individual educational path for students in the educational process. The material of the article demonstrates that designing individual educational trajectories is a lengthy process that covers all years of study at the HEA. It unfolds in the logic of the visual process as a whole, which can be represented as successive stages: exploratory (theoretical), modeling (methodological), operational activity (technological), control (reflexive) and transformative (strategic). The article concludes that tutoring is a tool for shaping individual educational trajectories in professional training.*

Keywords: *tutoring, individual educational trajectories, professional training of a specialist.*